

УДК 330.15:502.34

Скороход І.С.*

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНИХ СТАНДАРТІВ УКРАЇНИ ТА ЄС

Сучасний розвиток економіки не можливий без урахування екологічних проблем, які обумовлені нераціональним використанням природних ресурсів і високим рівнем забруднення довкілля.

В економіці України впродовж багатьох років перевага надавалася ресурсомістким та енергоємним технологіям, впровадження яких здійснювалося без будівництва очисних споруд. Все це призвело до надмірного забруднення поверхневих та підземних вод, повітря і земель, нагромадження у великих кількостях шкідливих, високотоксичних відходів виробництва. При цьому недостатня увага приділялася розробленню і впровадженню нормативів і стандартів у галузі екологічної безпеки.

Аналіз зарубіжного господарювання показує, що охорона довкілля оцінюється як важливе економічне завдання підприємств, а природозберігаюча діяльність дає сумарний позитивний результат для економіки. Тому в країнах Європейського Союзу розроблена і реалізується стратегія екологічно орієнтованого менеджменту й екологічного підприємництва як одного з важливих напрямів екологічної модернізації. Цьому сприяло зростання ролі екологічних якостей і характеристик товарів та продуктів на ринку як передумови їх виробництва і реалізації.

У Європейському Союзі є своєрідна система екологічної сертифікації продукції, так звана система "еколейбл". Вона діє на основі Регламенту Ради 880/92/ЄЕС від 23 березня 1992 року, проте запровадження цієї системи не є обов'язковим. Її було змінено і доповнено Регламентом Парламенту і Ради ЄС 1980/2000/ЄС від 17 липня 2000 року. Цілями цієї системи є: поширення дизайну, виробництва, маркетингу та використання продукції, яка має найменший вплив на довкілля; поліпшення умов забезпечення споживачів інформацією про продукцію, яка впливає на довкілля.

Схема отримання знака маркування, який можна визначити як сертифікат якості, викладена у статті 4 Регламенту 1980/2000, де сказано, що продукція має відповідати суворим екологічним вимогам. Співтовариство розробило відповідні критерії для різних товарів, починаючи від туалетного паперу і до пральних машин, але вони не поширюються на токсичні речовини, небезпечні продукти харчування, напої та лікарські препарати.

На даний час в Україні у галузі охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів діє близько 200 стандартів (у широкому розумінні), в тому числі: понад 70 — гармонізованих міжнародних та регіональних стандартів (таких, як ДСТУ ISO/IEC Guide 59 2000 — Кодекс усталених правил стандартизації); близько ста — державних стандартів України та настановчих документів (технічні умови щодо відходів виробництва — ТУ 1693—89); інші — галузеві стандарти, які прямо не стосуються, але містять суттєві положення щодо охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів. Наприклад, у системі стандартів у будівництві існує ДСТУ БА. 1.1-72-2000 щодо екологічних характеристик будівельних матеріалів.

* кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

Основною з вимог членства країни в ЄС є те, що країни-кандидати мають працювати на відповідність екологічним нормам і стандартам ЄС.

Період упровадження в практику норм ЄС досить тривалий і фінансово складний у зв'язку зі значними обсягами необхідних інвестицій. Видатки 10 країн-кандидатів у Центральній Східній Європі на впровадження та виконання екологічного законодавства ЄС були розраховані обсягом приблизно 120 млрд. євро. Фінансування інтеграційних програм вимагало від країн-кандидатів виділення у 2-3 рази більше засобів на охорону навколишнього середовища в період вступу до ЄС порівняно з попередніми роками.

У країнах ЄС широко застосовується комплекс міжнародних екологічних стандартів ISO серії 14000 «Системи управління навколишнім природним середовищем» (Environmental Management Systems – EMS). Стандарти ISO серії 14000 орієнтують товаровиробників не на окремі норми викидів забруднюючих речовин, а на впровадження екологічного менеджменту, що конкретизується центральним серед документів цієї серії стандартом ISO 14001. Відповідність саме цьому стандарту є предметом екологічної сертифікації діяльності товаровиробників та їх продукції.

Зарубіжна практика господарювання засвідчила, що імплементація екологічних стандартів показників "життєвого циклу" випуску продукту та його впливу на навколишнє природне середовище, з одного боку, причиняє тиск на компанії, спонукаючи їх підвищувати якість товарів завдяки вдосконаленню технології та організації виробництва і надавати продукту ті особливості, які відповідають споживчому попиту й еколого-соціальним потребам, отримуючи нові конкурентні переваги.

Адаптація національного законодавства до норм і стандартів ЄС, що налічує більше 200 директив, які врегульовують всі специфічні питання, пов'язані із збереженням, захистом та поліпшенням стану довкілля та раціональним використанням природних ресурсів, а окрім цього і нормотворче супроводження його впровадження на національному рівні, вимагає наявності певного рівня кваліфікованих фахівців та значного обсягу капіталовкладень.

На сьогодні в сфері впровадження екологічних стандартів ЄС в Україні здійснено такі заходи: розроблено систему національних стандартів, що ґрунтується на всесвітньо визнаній системі стандартів ISO; впроваджується система екологічного маркування продукції відповідно до міжнародного стандарту ISO 14024; розвивається інфраструктура сертифікації впровадження систем екологічного менеджменту, більшість елементів якої визнано на європейському та світовому рівнях.

Проте гармонізації екологічних стандартів між Україною та ЄС наразі перешкоджає обмеження фінансових ресурсів, відсутність фахівців у сфері екологічного законодавства ЄС, слабка підтримка державних органів у впровадженні систем екологічного менеджменту за стандартами ISO.

Посилення природоохоронних вимог до якості вітчизняної продукції згідно з європейськими стандартами екологічної безпеки, безумовно, спонукатиме інноваційні екологоорієнтовані технологічні та структурні зрушення завдяки зростанню частки виробництва екологічно чистої продукції та розвитку вітчизняного екологічного підприємництва.

Таким чином, з метою зміцнення конкурентоспроможності національних товарів на європейському ринку необхідно активізувати, з одного боку, імплементацію екологічних стандартів ЄС у вітчизняну практику господарювання, а з іншого – процес гармонізації відповідних українських нормативних актів із європейськими стандартами.